

האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה

❖ טבע האדם להילחם עבור עצמו, בעוצמה חזקה יותר מאשר מלחמה עבור אחרים. ואם בכל זאת נלחם עבורם חזק יותר? ❖ התבוננות מחודשת בהצעת בני גד להיחלץ חושים עבור כיבוש הארץ

משה לא תבע מהם להיות ראשונים במלחמה. בסך הכל שאל איך אתם סבורים לשבת בצד, בעת שאחיכם נלחמים על ביתם וחייהם.

התשובה הצפויה היא, שגם הם יטלו חלק במלחמה, ויסייעו לאחיהם לכבוש את הארץ. לכל היותר יכולים המה להתחייב שלא ישבו בביתם, עד שאחרון השבטים קיבל את נחלתו.

מה זה איפוא שהם מוסיפים דבר שאף אחד לא ביקש מהם? ואדרבה –

ביצד זה עלתה על דעתו של משה רבינו, מנהיג האומה, שבני גד ובני ראובן יתנתקו מבני עמם ויעמדו על דם אחיהם בשאט נפש? האמנם חשד בהם שיהיו בכלל אלו שנמנו חבריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם?

הלא מי הסתלק מעריכת המלחמה – הירא מעבירות שבידו. השוטרים דיללו מקרב יוצאי המלחמה אדם ששדהו או ביתו ממתינים לחניכתו. לא אלה ולא אלה היו בני גד ובני ראובן, מה ההוה אמינא של משה רבינו שהשבטים המקודשים הללו, יעמדו על דם רעים-אחיהם?!

ובעצם הלכות התנאים. מאחר שדינים אלו נלמדים מפרשה זו, נוסף ונשאל, האמנם כך זה בכל משפטי התנאים, שאדם צריך להפליג ולהוסיף על ההתחייבות שהתבקש אליה, מעבר לשורת הדין?

ואם כן, איך נשמט מעינינו דין זה, דין יסודי שכמותו, לא נמצא בשום מקום בהלכה, במשנת רבותינו לא נשנה ובפסקי הפוסקים לא נמנה.

מתוך שטרה בה

לכל השאלות תשובה הללו אחת.

משה ידע שאין לבני גד ובני ראובן מחשבה להיוותר בצד. כל ישראל גוף אחד, וכל יהודי ייתן בתף תומכת לאחיו, ככל אשר יוכל.

אחד מחלקי התורה המסועפים בפרטי הלכות ודינים, הוא משפטי התנאים. מקרא קצר והלכות מרובות, הררי הלכות התלויות בשערה ונוגעות בכל דיני התורה, משתרנות למקרים מורכבים וחילוקי דינים, כמים שאין להם סוף.

המקור של משפטי התנאים, נמצא בפרשתנו. כל הפרטים וחילוקי הדינים נלמדים מפרשת מטות, בעת שבני גד ובני ראובן התחייבו להילחם לצד אחיהם יושבי ארץ ישראל, למרות שהם מתגוררים בעבר הירדן.

ומאחר שפסוקים אלו מהווים בנין אב לרוב חלקי התורה, מוכרחים ללמוד פרשה זו בעיון, להבין איזה תנאים היו ומה היה הדין ודברים בין משה לבין השבטים.

ואנחנו נחלץ חושים

נסדר נא את הדברים כהווייתם. לפני הכניסה לארץ, ניגשים בני גד ובני ראובן למשה רבינו, ומבקשים להתגורר בעבר הירדן, לקבל שם אחוזה. משה תמה עליהם, 'האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה'?! איך ייתכן שכל ישראל ילחמו על הארץ המובטחת, ואתם תשבו שאננים בארץ הזו ותשכחו מהם?

התשובה של השבטים, לא הייתה שגם הם ילחמו, אלא להיפך – 'אנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל'. לא רק שנחרף נפשנו במערכה למען אחינו, אלא גם נקדים ונצא בראש.

ארבעה פעמים שבה התורה להדגיש את התחייבותם לעבור 'חלוצים', ('זריזים ומהירים', ע"פ רש"י) לפני העם. הם מתחייבים 'ואנחנו נחלץ חושים', משה שב על דבריהם 'ועבר לכם כל חלוצי', ופעם שלישית הם מאשרים, ועבדיך יעברו כל חלוצי'. בנוסף, בספר יהושע מצאנו – בפעם הרביעית – שאכן הם קיימו את דברתם ועברו חלוצים.

מעבר לשורת הדין?

הרצון הזה טעון ביאור.

החשש היה אחר. ולפני הצגת החשש – הקדמה.

יש פסוק הסותר עצמו לכאורה. 'כי אם בתורת השם חפצו', משמע שתורת האדם נחשבת כתורת ה'. בהמשך הפסוק למדנו 'ובתורתו יהגה יומם ולילה', משמע שהתורה נחשבת כתורת האדם ('ובתורתו').

השאלה הזו, נשאלה בגמרא (ע"ז יט.). ועל זאת משיב רבא, בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שם האדם. כלומר, אחרי שתלמיד טרח בשמועתו, התמסר אליה בכל לבו, התורה הזו הופכת להיות תורתו של האדם, הטיבה אחת (וכמבואר ברש"י שם).

אמור מעתה; כשאדם מתייגע על דבר מה, זו ההוכחה שהדבר הזה שלו. כשאדם מתייגע על הבנה בגמרא, בונה סברא מחושבת היטב, את תמצית לשד מחשבותיו ריכוז וזיקק עד שנגע בנימים העדינים והדקים של הסוגיא – לא בקלות יוותר עליה.

אם יקשו כנגדו, יילחם כארי. הסברא הזו שלו, הוא מכיר את נפתוליה ומובאותיה באשר הוא חצבם באש לבו. לא יסכין לשום סברא.

"וצריכין להיות לזה איש מעלה"

כי זה בדיוק טבע האדם. בדבר שהוא שלו, יתן את כל הון ביתו, באהבה. הוא יעזור לאחיו וחבריו, אבל לעצמו יעזור כפלים.

ובמילים הללו מסר בעל ה'שם משמאל' מסוכטשוב, את אשר אמר לו אביו בעל ה'אבני נזר' –

'שכל' אדם יכול להושיע את חברו בתפלתו, אלא בתנאי שצרתו של חברו תגע בו עד נקודת הלב, ובצרתו לו צר. אבל זה עצמו שצרתו של חברו ידבא לארץ חיתו כמו צרתו ממש, זה איננו דבר קל, וצריכין להיות לזה איש מעלה' (שם משמאל בשלח תרע"ו).

אם באמת יכאב לך כאבו של הזולת, 'עד נקודת הלב', והצרה שלו תהיה עבורך כמו צרתך ממש, תוכל להושיע את חברך בתפלתך. כמה שזה קל. כמה שזה קשה.

ציאה כ'כלי שני'

וזו בדיוק החשש של משה.

ייצא בני גד ובני ראובן למלחמה, אבל זו לא תהיה המלחמה שלהם. יגישו כ'עושים טובה'. לא יחרפו נפשם כאשר ראוי היה להיות.

החשש של משה היה שהציאה למלחמה של בני גד תהיה כ'כלי שני', יבשלו כדי קליפה וימצאו מנוחה.

אילן הייתה זו מלחמה שלכם – מען משה רבינו – כי אז תתנו את כל כוחכם עבורה. מלחמה של השתתפות, של אחווה, אין בה כדי לנצח.

ועל זאת השיבו בני גד ובני ראובן, 'נחנו נעבור חלוצים'. לא רק שנלחם לצידם, אלא נצא ראשונים לפני כולם. הדרך היחידה להילחם בצורה כזו, היא להטות את השותפות עד קצה הגבול, ולצאת עוד לפני בעלי המלחמה!

בבקשה ממך אדונינו משה, 'אם מצאנו חן בעיניך'. ראה את בקשתנו, ודון אותנו לכף זכות. איננו מבקשים לנוח לפני אחינו, איננו מבקשים להילחם בניחותא. על דבר אמת אנו נלחמים!

ביסוד הנפש

וההתחייבות הזו לא הייתה חספא בעלמא. בני גד ובני ראובן חשו זאת בטבעם ואופיים.

הלא במקום מושבותם, בעבר הירדן, אין אויבים. איש לא היה אמור לדרוש מהם את הקרקע, וממילא לא היו צריכים להיות מלומדי מלחמה.

אבל משה רבינו, לפני מותו, מעיד עליהם 'כלביא שכן, וטרף זרוע אף קדקד'. הוא מתגורר כלביא בין אריות, איש לא מאיים על הטריטוריה שלו.

למדות זאת, 'וטרף זרוע אף קדקד'. ההרוגים בידי חיילי בית גד, היו ניכרים. זה הרוג מחרבו של בן גד, 'שהיו מכין זרוע וקדקד בפעם אחת' (דברים לג, כ וברש"י).

לאמר, דווקא בני גד שנלחמו על ארץ לא להם, מסרו נפשם עבורה יותר מאחרים.

ואף ראובן עצמו, אבי השבט, בעת שראה את אחיו הצעיר נמק בבורו וקרא לשאר האחים לא להכותו נפש, זה שהתורה מעידה בו 'למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו', הוא נטע ברגשות צאצאיו את הערכות למען האחים, והרגשות הללו צפו ביתר שאת, כעת.

ואם תמצוי לומר –

הואיל ובני גד ובני ראובן זיקקו את מעשיהם ולהתאמץ עבור השני כל כך, זו בדיוק הסיבה שהצליחו במלחמותיהם יותר מאחרים. כי ההבנה הזו נסכה בהם גבורת עוז, גבורה המורפת זרוע אף קדקד.

וממוצא הדברים אתה למד כי הדעת וההבנה, המוח והלב, הם הנותנים עוז וגבורה להילחם ולנצח!

להצלחת

הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

לעילוי נשמת

האשה החשובה
מרת דינה מרים בת אסתר ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.